

DAVID en DOËG

preek over Psalm 52

bijbellesing | Samuël 21,2-10; 22,6-23

tekst Psalm 52

Bedum, 14 juni 2020

ds. Marten de Vries

1

Gemeente van Jezus Christus, mijn zussen en broers door Hem,

wat is "t"?

Ik weet nog wat in 1961 het eerste psalmversje was dat ik in klas 1 moest leren. Psalm 52:7, oude berijming uiteraard. (We hebben nu nog maar zes verzen.) "Mijn God, U zal ik eeuwig loven, omdat Gij 't hebt gedaan." "Om U 't hebt volbracht", zingen we tegenwoordig. Maar wat is "t"? Dat moet te maken hebben met wat in het opschrift wordt verteld over de aanleiding voor dit gedicht. Dat Doëg kroonpretendent David had verklikt door aan koning Saul te vertellen dat David in 'het huis van Achimelech' was geweest:¹ het heiligdom te Nob waar priester Achimelech werkte.

echte vijftiger

Psalm 52: een echte vijftiger. De eerste van een serietje van vier 'kunstige liederen van David', zoals boven Psalmen 52, 53, 54 en 55 staat. 'Leerdicht', lazen we vroeger;² 'onderwijzing' – (Herziene) Statenvertaling; 'leerzaam gedicht' – Het Boek. De eerste ook van een groepje psalmen over David op de vlucht voor Saul: 52, 54, 56, 57, 59. Over Psalm 57 ging al eens een jeugddienst;³ over twee weken 56. Psalm 52 komt ook na 51. Een psalm over ónschuldige slachtoffers van excessief geweld door Doëg, na een psalm over schuldig overspel door David, met Batseba⁴ - met een dode Uria als gevolg.⁵

God doet recht

Psalm 52: een lied van vertrouwen. De psalm loopt uit op: "Ik vertrouw op de liefde van God."⁶ Mensen die hun positie veilig stellen met leugens en bedrog, met geld en geweld, trekken uiteindelijk aan het kortste eind: de 'je's' uit Psalm 52, Doëg; met Saul op de achtergrond. 'Rechtvaardigen', 'goede mensen',⁷ mensen die zich aan God toevertrouwen, hebben de toekomst. De 'ik'-figuur uit het lied. David ziet het al voor zich. Doet alsof het al zover is: "Ik zal U eeuwig loven om wat U hébt(!) gedaan", zingt hij. God doet altijd recht: de "t" uit de berijming.

¹ NBV 'bevindt zich', maar Hebreeuws 'אָחִימֶלֶךְ בֵּית דָּוִד אֶל-בַּיִת דָּוִד אֶל-בַּיִת דָּוִד אֶל-בַּיִת דָּוִד', NBG-'51 e.a.: 'is gekomen'.

² NBG-'51.

³ 'Een schuilend kuiken & een kraaiende haan', 7 februari 2016.

⁴ Psalm 51,1.

⁵ II Samuël 11.12.

⁶ 'דָּסַח' (10) voor de 'דָּסַח' (11).

⁷ Bijbel in Gewone Taal.

DAVID en DOËG:

de titel boven deze eerste van twee preken over twee vijftigers.

Er zijn, na deze inleiding twee onderdelen:

DOËG VEROORDEELD DAVID BEVOORDEELD

DOËG VEROORDEELD

rode soep

Wie mag Doëg wel niet zijn? Geen Ísraëliet maar een Édomiet. Zo wordt ie nadrukkelijk voorgesteld bovenaan Psalm 52 en aangeduid in I Samuël. ‘Edóm’ betekent ‘rood’ en is een bijnaam van Esaú.⁸ Te danken aan z’n zin aan de rode soep die Jakob had bereid.⁹ Edomieten zijn dus afstammelingen van vader Jakobs tweelingbroer. Afkomstig uit het gebied ten zuidoosten van de Dode Zee, Edom, in het Grieks: ‘Idumea’.¹⁰ Doëg heeft kennelijk een belangrijke betrekking aan het hof van Saul. Opperstalmeester of zo. Z’n lijfwacht? Misschien dat hij mee daarom ‘held’ heet? En blijkbaar heeft hij wel wat te besteden.

rood lampje

Nu was niet het per se bijzonder dat de koning een allochtoon in dienst had. David had als bodyguards Keretieten en Peletieten (vroeger: Krethi en Plethi;¹¹ mogelijk: Kretenzen – oorspronkelijk van Kreta – en Filistijnen) – met hoofdman Benaja.¹² Maar als iemand ‘Edomiet’ wordt genoemd, gaat een rood lampje branden. Edomieten haatten Israëlieten. Eerst wilden ze hen op weg naar het Beloofde Land niet door hun gebied laten.¹³ Profeet Obadja heeft het over Esau die dik lol heeft als Babel broerlief¹⁴ aanvalt.¹⁵ Wie denkt niet aan de twee Edomieten¹⁶ Herodes: die ene die Jezus bespote¹⁷ en die van die ‘wijzen uit het Oosten’?¹⁸

iedereen tegen mij

Vier eigennamen staan er in het – niet berijmde – begin van de psalm. Na Doëg komt Saul. En die zit ontzettend zielig te doen. De ‘gezalvde van de HEER’¹⁹ zit onder een boom. Speer in z’n hand. Zo’n ding als hij eerder David naar het hoofd slingerde.²⁰ Rondom hem zijn adjudanten. Allemaal Benjamieten, own tribe first.²¹ Maar hij vertrouwt helemaal niemand meer. Hij is al net zo paranoïde als later de kinderkiller van Betlehem. ‘Iedereen is tegen mij. Zelfs m’n zoon Jonatan. En niemand vertelt mij iets. David heeft jullie zeker ook omgekocht? Jullie lopen straks ook over naar zijn rebellenleger?’

⁸ Genesis 25,30; 36,1.8.19.

⁹ Genesis 25,30.

¹⁰ Marcus 3,8.

¹¹ Statenvertaling.

¹² II Samuël 8,18; 15,18; 20,7.23; I Koningen 1,38.44; I Kronieken 18,17.

¹³ Numeri 20,14-21; 21,4.

¹⁴ Deuteronomium 23,7.

¹⁵ Obadja,11-14.

¹⁶ Bekend van Flavius Josephus.

¹⁷ Lucas 23,11.

¹⁸ Matteüs 2.

¹⁹ I Samuël 24,11.; 26,9.23; II Samuël 1,14.16.

²⁰ I Samuël 18,11.

²¹ I Ssamuël 9,21.

Gibeá? Nob!

Een sfeer om te snijden. En dan komt Doëg. Wié ook iets achterhoudt, hij niét. Jazeker, er zijn samenzweerdere. Alleen, complotteurs moet de koning niet hier in Gibéa zoeken maar... in Nób; nog wel. Waar de 'ontmoetingstent', de tabernakel tegenwoordig is.²² (En nu die twee andere namen: David en ... priéster Achimelech!) Luister... 'Onlangs was, hij, Doëg bij Achimelech. Voor een of andere religieuze verplichting. En wat zag hij? Achimelech bad voor David. En gaf hem niet alleen voor hemzelf en z'n manschappen proviand mee. Maar bovendien het beroemde zwaard van Goliat dat daar bewaard werd.' Het effect is geweld(dad)ig!

over lijken

Achimelech moet onmiddellijk bij de koning komen. Compleet met z'n hele familie aan priesters. Maar Achimelech weet van niks. Hij heeft geen enkele aanwijzing dat David, alom gerespecteerd hoofd beveiliging Koninklijk Huis, iets kwaads in de zin heeft tegen Saul, z'n eigen schoonvader. En is onbewust dat hijzelf iets gedaan heeft wat niet mocht. Het was ook niet de eerste keer dat hij God voor David om raad vroeg. Maar wát hij ook naar voren brengt, niets helpt. Net als hedendaagse presidenten in Oost en West gaat hij over lijken om aan de macht te blijven. En wát voor lijken...

middelaars gedood

Terwijl Saul de Amalekitische koning Agag tégen Gods bedoeling liet léven (de reden dat God hem niet langer als koning wilde²³) liet hij zonder deugdelyk bewijs de (be)middelaars tussen God en mens dóden. (De Amalekieten hadden het uitgeputte Israël in de woestijn in de rug aangevallen.²⁴ Trouwens: ook 'jodenhater' Haman uit het boek Ester was een Agagiet, oftewel: Amalekiet.²⁵) Terwijl 'onze enige Hogepriester' en 'eeuwige Koning'²⁶ Jezus afstand deed van zijn 'gelijkheid aan God' – en dáárom juist 'hoog verheven werd' –²⁷ verzette Israëls koning zich zó tegen Gods beschikking dat hij de priesters om zeep liet brengen. Onvergeeflijke zonde!

priesterkiller Doëg

En dan Doëg. De priesterkiller. Sauls soldaten weigeren dienst. En riskeren dusdoende hun eigen leven. Het zou een waarschuwing voor Saul moeten zijn. Maar Doëg ziet er geen been in om niet minder dan vijftientig in ambtsgewaad geklede dienaars van God over de kling te jagen. En alsof dat nog niet genoeg is, ook heel Nob moordt hij uit. Mannen, vrouwen, kinderen, baby's. Hij doodt zelfs stieren, ezels, schapen. Alles 'haram'. Alsof de Edomiet het dorp met de ban slaat als vroeger Jericho²⁸. Als er ooit iéts voldeed aan kenmerk drie van 'de valse kerk' uit de Nederlandse Geloofsbelijdenis...²⁹

grote vent hoor!

"Wat prijs je het kwade aan, jij held" ('gabber' op z'n Hebreeuws) zingt David sarcastisch.³⁰ Die 'voortdurend smaalt op God'. Herziene Statenvertaling: "Gods goedertierenheid duurt

²² Silo was verwoest: Jeremia 7,12; 26,6.

²³ I Samuël 15.

²⁴ Exodus 17,8-15; Deuteronomium 25,17-19.

²⁵ Ester 3,1.10; 8,3.5; 9,24.

²⁶ Heidelbergse Catechismus Zondag 12.31.

²⁷ Filippenzen 2,5-11.

²⁸ Jozua 6,21.

²⁹ Nederlandse Geloofsbelijdenis Artikel 29.

³⁰ גָּבוּר.

(toch) de hele dag!” Wat nou ‘held’?’ Grote vent hoor! Anderen kapotmaken hè? En nog trots zijn ook.’ Het gaat over Doëg. Vast ook over Saul. Maar... hoezo leúgenaar? Heeft Doëg iets gezegd wat niet waar is? David zélf wél: hij was niet eerlijk tegenover Achimelech. Alsof hij namens Saul op een geheime missie was. Geeft hij later ook toe: “Míjn schuld dat de hele familie van je vader gedood is” zegt hij tegen Abjatar.³¹

naakte feiten?

In Tirana moest ik uitleggen dat liefdesgebod negen niet over naakte feiten gaat. God belooft jokkende Egyptische kraamverzorgsters, Sifra en Pua.³² Samuël moet David tot koning moet zalven, Gód komt met een smoesje: zeg dat je komt offeren!³³ (Saul kwam daarmee niet weg toen hij het vee van de Amalekieten spaarde.)³⁴ Jezus beaamde dat Achimelech gewijd showbrood meegaf.³⁵ David wilde Achimelech moeilijkheden besparen. Maar Doëg? Achterbaks onderkruipen. Tong als een scheermes. ‘Woorden die pijn doen’, ‘verslindende woorden’ – Herziene Statenvertaling. Kannibaal!³⁶ In dienst van ‘de vader van de leúgen’,³⁷ de ‘vuurrode draak’ – Openbaring 12.³⁸ Een rode bloedlijn: Farao – Doëg – Haman – Herodes.

beest en Lam

Doëg veroordeeld. “God zelf zal je breken, voorgoed.” Moest David niet bídden in plaats van (ver)vloeken? Zoals Jezus³⁹ en Stefanus⁴⁰: “Vader, vergeef”? Het is geen wrede wéns maar een koele constatering. Wie welbewust de mogelijkheid van verzoening doorsnijdt – in Hebreeën heet dat ‘de Zoon van God opnieuw kruisigen’ –⁴¹ houdt ‘geen enkel offer voor de zonden’ over.⁴² Die vráagt erom dat God hem ‘meesleurt uit z’n tent’. Zijn ‘tent’ ook. Saul, zó tegenovergesteld aan Jezus. ‘Dé waarheid’.⁴³ David kon wachten op Gods tijd. Zoals Jezus: de zichzelf opofferende priester. ‘Het béest van Nob.’ Zó zegenovergesteld aan het Lám van Golgota.

DAVID BEVOORDEELD

boosaardige bullebakken bespot

Is vers 8 niet raar? “God zal je grijpen”, vers 7. En dan: “De rechtvaardigen lachen hem uit.” Mag dat: de draak steken met wie verloren gaan? God zelf lacht wél om boosaardige bullebakken.⁴⁴ Maar het Spreukenboek zegt: “Wees niet blij als het slecht gaat met je vijanden, juich niet als ze sterven. Want dan wordt de HEER kwaad op jou in plaats van op je vijanden.”⁴⁵ Het vers begint overigens zó: “De rechtvaardigen zullen het zien, vol ontzág.” (In het Hebreeuws een werkwoordspeling: ‘wejir’oe’ en ‘wejira’oe’.⁴⁶) De sfeer van psalm 119:45:

³¹ Bijbel in Gewone Taal.

³² Exodus 1,15-21.

³³ I Samuël 16,2.

³⁴ I Samuël 15,21. Daarna zegt Samuël, vers 22: “Schept de HEER meer behagen in offers dan in gehoorzaamheid? Nee! Gehoorzaamheid is beter dan offers, volzaamheid is beter dan het vet van rammen.”

³⁵ Matteüs 12,3.4; Marcus 2,25.26; Lucas 6,3.4.

³⁶ Jochem Douma, Psalmen.

³⁷ Johannes 8,44.

³⁸ Openbaring 12,3.

³⁹ Lucas 23,34.

⁴⁰ Handelingen 7,60.

⁴¹ Hebreeën 6,6.

⁴² Hebreeën 10,27.

⁴³ Johannes 14,6.

⁴⁴ Psalm 2,4; 37,13; 59,9.

⁴⁵ Spreuken 24,17.18 – Bijbel in Gewone Taal.

⁴⁶ ‘ רַא ’ - וְיִירָאוּ - וְיִירָאוּ; van respectievelijk ‘רַא’ en ‘וְיִירָאוּ’.

“Wanneer uw oordeel door de wereld vaart, buig ik, o HEER, mijn huiv’rend voor U neder.”⁴⁷ Geen vermaák- maar een ‘léérdicht’. Toch, niks mis met de gek hebben met tirannen die ‘geen ontzag hebben voor God en zich niets aan de mensen gelegen laten liggen’.⁴⁸ De ‘held’ van 3 is gewoon ‘man’ in 9 – opnieuw een woordspeling.⁴⁹

ont-worteld versus ge-worteld

Er bestaat een contrast tussen Psalm 52a en b. Het eerste stuk – uitlopend op de tweede muzikale markering ‘sela’ – eindigt met “God zal je wegrukken uit het land van de levenden.” Voor ‘wegrukken’ staat in de oorspronkelijke tekst een woord dat letterlijk ‘uit-⁵⁰ of ‘ontwórtelen’⁵¹ betekent.⁵² Gereformeerd Kerkboek: “God zal u sleuren uit uw tent” en dan: “doen bukken tot u ‘ont-wórteld’ bent.”⁵³ Zo’n letterlijker weergave doet ook het slot spreken: “Maar ik (na tweede en derde nu in de eerste persoon!) ben als een groene olijfboom in het huis van God.” Of er nu wel of geen olijfbomen stonden in de buitenhof van het tempelcomplex,⁵⁴ het beeld is zo helder als in Psalm 92: “De vromen zullen bloeien als palmen in de zon, in ’s HEREN huis geplant tot sieraad van zijn hoven.”⁵⁵ En in Kolossenzen 2: “Blijf in Christus Jezus geworteld” – de belijdenistekst van een paar jaar terug.⁵⁶

5

“laat komen”, want: “aan U behóórt”

De aanleiding van Psalm 52 is duidelijk: wat je leest in I Samuël 21 en 22. Heeft David hem toen direct gemaakt? “God zál je grijpen” – nog toekómstige tijd? Of is het een – algemeen toepasbare – terúgblik? “Ik zal U eeuwig loven om wat U hébt gedaan” – al in het verléden? Bekijk het es zó: David prijst God bij vóórbaat. Hij hoopt op, verwacht alles van⁵⁷ zijn náám, vers 11: Gods reputatie. Hij vertrouwt op zijn ‘liefde’, vers 10: zijn loyale verbondstrouw. David gelooft tégen actuele feiten van bedrog en geweld in. De HEER zál recht doen. Híj heeft gezegd dat Dávid koning wordt, dus wórdt híj bevóórdeeld. Daarom kan David Abjatar geruststellen: “Blijf nu bij mij en wees niet bang. Want wij hebben dezelfde vijand en bij mij ben je veilig.”⁵⁸ Geloven gaat over méér dan het zichtbare. We bidden: “Laat uw koninkrijk komen”, “Want aan U behóórt het koninkrijk.”

samenkomen, samenzingen

Nog één – belangrijk – detail. De allerlaatste woorden van het allerlaatste vers: “In de kring van wie U lief zijn.” Van de mensen die in God geloven.⁵⁹ Wij geloven in koning Jezus. Doëg werkte er, door zijn verraad van Pinechas’ kleinzoon Achimelech,⁶⁰ onbedoeld aan mee dat de oordeelsprofetie over de familie Eli uitkwam: als straf voor het wangedrag van zijn zoons Chofni en broer Pinechas zou zijn priesterdynastie ‘ontworteld’ worden.⁶¹ Heidenen kruisigden Jezus helemaal volgens Gods bedoeling.⁶² De dráák veróórdeeld, het Kínd

⁴⁷ Berijming Liedboek (’73 en ’13) en Gereformeerd Kerkboek; naar Psalm 119,120.

⁴⁸ Lucas 18,1.4.

⁴⁹ ‘גבר’ in plaats van ‘גבור’. Nieuwe Bijbelvertaling ‘held’ en ‘held’, Herziene Statenvertaling ‘geweldenaar’ en ‘man’.

⁵⁰ Statenvertaling.

⁵¹ NBG-’51 en Herziene Statenvertaling.

⁵² ‘שרש’.

⁵³ Vergelijk Judas,12.

⁵⁴ De wanden waren wel versierd met palmmotieven: I Koningen 6,29; Ezechiël 40,16.

⁵⁵ Gereformeerd Kerkboek psalm 92:7.

⁵⁶ ‘Met Jezus Christus sta je sterk’, preek over Kolossenzen 2,6.7, Martyriakerk 8 juni 2014.

⁵⁷ ‘קוה’.

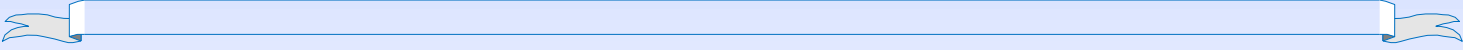
⁵⁸ I Samuël 22,23 – Bijbel in Gewone Taal.

⁵⁹ ‘חֲסִידֵיךָ’ (10) en ‘חֲסִידֵיךָ’ (11).

⁶⁰ I Samuël 14,3.

⁶¹ I Samuël 2,1-3,18.

⁶² Handelingen 2,23.

bevóórdeeld.⁶³ Graag willen wij God prijzen om wat Hij 'hééft gedaan. Én, om Jezus' wil, zál volbrengen. Momenteel kunnen we onmogelijk samenkómen. Samen zíngen is nóg problematischer. We zien ernaar uit dat psalm 52:6 weer past: *“Mijn God, ik zal U altijd prijzen, omdat U 't hebt volbracht, uw naam, die goed is, eer bewijzen, uw naam die ik verwacht en... in de tegenwóórdigheid van héél uw volk belijd!”*⁶⁴

Amen

---

⁶³ Openbaring 12,1-5.

⁶⁴ Gereformeerd Kerkboek psalm 52:6.

